

Hösten 1990

Arets linkonferens

Kirsten Persson har deltagit.

Linlandet - Hälsingland i samarbete med Bollnäs folkhögskola inbjöd till linkonferens 31 aug - 2 sept.

Det var ett späckat program vi bjöds, men då konferensen var mycket välorganiserad och diskussioner och föredrag blandades med film och studiebesök, så upplevdes veckoslutet som en intressant minisemester på komfortabla Bollnäs folkhögskola.

Deltagarna kom inte bara från Sverige, utan även från våra tre grannländer.

Det var 1983 som Riksförbundet för Hembygdsvärd inbjöd till den första konferensen, för att diskutera "Linets framtid i Sverige". Som resultat av den konferensen tillsatte "Nämnden för hemslöjdsfrågor" en särskild arbetsgrupp för linfrågor 1984.

Laila Lundell, som är ordförande i lingruppen, lämnade rapport därifrån. Hon talade bl a om, att linintresset i landet stadigt ökar och linföreningarna blir fler och fler. Varje år har en linkonferens hållits. 1988 stod Skånelin som värd. Laila L kunde också berätta, att en minibråk håller på att tagas fram genom idéellt arbete. Det blir en bråkmaskin för hemmabruk. Kostnad: mindre än 10 000:-. Utvecklingen av en maskin för handspinning försätter. Problemen där tycks svårösta.

LINUM

Informationsblad från Skånelin

Sverige har i år fått ett nytt linspinneri, sedan vi i nästan 20 år saknat ett sådant. Det var med stort intresse vi såg fram emot studiebesöket på **Växbo Lin**. Med glädje kunde vi konstatera, att där våtspinnas ett garn av hög kvalitet. Många var vi, som inhandlade ett antal rullar med hem. Det är dock belgisk lintåga som spinnas där. Så nu står ett linberedningsverk högt på önskelistan, så att vi kan förse spinneriet med inhemskt odlat lin. Men för att ge linet i Sverige en chans, så fordras det samarbete över alla gränser = på alla områden beträffande lin. Såväl oljelin som spånadslin.

Det behövs också samarbete mellan linföreningarna, som nu vuxit i antal i Sverige. Därför diskuterades bildandet av en Riksförening. Det framkom emellertid, att tiden inte är mogen för en sådan, men då det behövs ett samordningsorgan, som ombesörjer information till landets linföreningar, så föreslogs att "Arbetsgruppen för linfrågor" skulle åta sig den uppgiften.

Olle Hamrebjörk redogjorde för "**Järvsöprojektet**", som nu är avslutat efter fyra år! Då det startade, så planerades att det skulle pågå i 3 år, men anslag gavs till ytterligare ett år, eftersom 1986 ansågs som ett förlorat år. Det var för kallt. Sadden blev försenad, och linhalmens kvalitet svag.

Huvudsyftet med projektet var att grundligt ekonomiskt belysa varje del-

moment i odlingen och beredningen fram till den solvfärdiga linfibern. Slutresultatet blev för långfiber 88:-/kg. Det är ett pris som Växbospinneriet tycker är nästan 3 ggr för högt.

Alltså behövs det mer forskning för att kunna förkorta och förbilliga linberedningen och därmed kunna konkurrera med utlandet.

Det forskas verkligen också på många håll i landet. Särskilt med fiberfrilägningsförfarande istället för rötning. Och visst finns det användningsområden för lin. Kortfiber bl a till exklusivt papper. Vi fick höra att dollarsedeln innehåller viss procent lin och att i USA:s nya bombplan ingår det textilt fibrer (kanske lin?).

Inez Svensson, rektor på konstfack, var entusiastisk för materialet LIN, och tyckte, att det borde användas mycket mer i såväl inredningstextilier som i beklädnadstyger, men önskade, att vi i Sverige skulle vara lika duktiga på design som Italien. Att linne blir skrynkligt det tyckte Inez S, "att det gör väl ingenting, om det är av naturen. Skrynkliga blir vi ju alla". Hon ansåg också, att går det att sälja dyra importerade lakan, så varför inte lyxlakan - presentlakan - i svenskt linne tillsammans med spets. Även kulört randade, typ gammaldags bolsterveransrandning.

Ritta Savikurki från Finland meddelade, att där har man en linförening med småskalig beredningsstation och likaså ett spinneri för hemodlare. Det behövs fler, för man har en odlingsareal på c:a 350 ha. De har också börjat med enzymrötning.

Den norske representanten talade om, att i Norge har man de sista åren odlat på endast 1 ha fördelat på småbitar över hela landet. Det har nu bildats en linförening, och de önskar att kunna införskaffa maskiner av samma fabrikat som Skånelin har. Alltså tillverkade i Teckomatorp. Och så önskar de, att vinden skall vända. Just nu känner linentusiasterna det

som om de arbetar i motvind. I o m mot Husfliden.

I Danmark har man ju två stycken linberedningsverk och odlar på c:a 500 ha. Mest till kortfiber och blånor, och man hoppas att få konkurrera med cellulosa. Man använder överrötat, landrötat lin för tillverkning av Jiffypots. I Danmark tror man mycket på ångrötning i framtiden.

Representanterna för våra grannländer hoppades alla på ett nordiskt samarbete och det vill jag gärna instämma i.

Kirsten Persson

Tankar från en linlycka i Småland

Anna, Birgit och Marianne - några av Skånelins medlemmar.

Det finns många saker att glädjas åt i livet. Ett av de stora glädjeämnena har för oss, några smålänningar i den så kallade gyllene medelåldern varit detta som har med lin att göra, allt från sådd till färdig produkt. Vilken samhörighet och vilka diskussionsämnen det ger. Det tar aldrig slut.

Nu ska alla veta att odla och bereda lin på hobbynivå är lite att spela på lotteri. Man måste vara beredd på en del motgångar, det är så många faktorer som spelar in; jordmån och väderlek t ex. Det blir lite varierande kvalitet på linet från det ena året till det andra. Under de år som vi har odlat så har vi dock inte behövt kassera något som odugligt.

Vi här i Småland har inte samma sorts jordar som t ex Skåne och Halland, därför har vi fått pröva lite olika sorter, och vi har funnit att Natasja går bäst här. Vi har läst och hört att det skulle vara grovt och mogna sent, men på vår magra jord har det visat sig vara bra.

Efter att ha odlat lin på en och samma lilla jordplätt om c:a 100 kvm 3 år i sträck förstod vi att jorden måste vila, men vad skulle vi tillsätta?

Mot alla odds sådde vi ärtväxter som plöjdes ner på sensommaren och hör och häpna!! året efter fick vi ett perfekt lin, det kan säkert våra vänner från Skåne intyga.

På tal om Skåne så måste vi ge en stor eloge till Skånelin och deras Brydestuga i Svalöv, för att vi och många andra får komma dit och bråka och skäkta vårt lin. För om vi skulle gjort det arbetet för hand så hade vi kanske tröttnat, för det är arbetsamt.

Så några ord om rötningen som är en vetenskap för sig. Vi landrötter allt. Det går inte att säga att så eller så många dagar ska det ligga ute för allt beror på väderleken. Man måste vända på linet 1 eller 2 gånger under rötningstiden.

Sen kan man även ta upp och låta det torka och vila någon vecka och lägga ut det igen. Det är ju lite mer arbete men ger i gengäld en mjukare fiber.

Linnet mår bra av att inte stressas mellan olika moment utan att det får vila lite emellan.

Vi tycker nog att det är lika roligt och intressant med alla de olika momenten i linhanteringen, men att få sätta sig vid spinnrocken, och sen i vävstolen med eget berett lingarn "Det är sann linlycka."

Anna, Birgit och Marianne

Tradition - Samarbeta - Utveckling

Rut Jacobsson berättar om föreningen "Dragsnörena"

1983 var vi 16 damastvävare på kurs i Önnestad för Elisabet Holmer. Vi kände en fin gemenskap genom damastvävningen och beslöt bilda en förening för att kunna hålla kontakten med varandra och vårt gemensamma stora intresse, Damastvävningen. Denna förening kallar vi betecknande nog för "DRAGSNÖRENA", vårt motto: Tradition - samarbete - utveckling. För att få bra samarbete och att alla medlemmarna kan få en

chans att samlas till våra aktiviteter, ser vi det som viktigt, att ej bli en stor förening, bara för att vara en förening. Därför har vi sista åren bestått av 75 personer, som nu vid årsmötet 2/9 kommer att ev höjas något eftersom vi har flera som står på kö.

Föreningens aktiviteter brukar vara; diverse studiebesök i samband med våra årsmöten, som vi brukar förlägga i olika delar av landet, för att i möjligaste mån vara rättvisa emot våra medlemmar som bor spridda över hela landet. Dessutom ordnar vi en andra aktivitet på våren eller försommaren. I år höll vi en kurs på Sätergläntan 11-15 juni, ledd av Kerstin Åsling-Sundberg och med föredragshållare från Danmark, Finland och Norge. Till denna kurs hade vi inbjudit holländska "Damastgilde", och 13 av dess medlemmar var med. Vi hade en oerhört givande, inspirerande och rolig "träff" tillsammans. För 2 år sedan gjorde vi ett besök i Holland.

Vid denna kurs hade vi ett speciellt inslag om LINET på onsdagskvällen, då rektor Greta Johansson, Sätergläntan och Phyllis Thöne van Son, Holland berättade om linet, dess historia, det nyvaknande intresset och planering för framtiden i de båda länderna Sverige - Nederländerna. Phyllis Thöne van Son visade oss mycket intressanta bilder från linodlingen på ön Walcheren i Zeeland (SV Nederländerna); men skäktnings- och spinningsmomenten utförs i största utsträckningen i Frankrike och Belgien, där de använder Marockanska arbetare som har en kvalitets-sorteringskänsla som europeerna saknar.

Såsom damastvävare är vi i stort behov av lin i fina, bra och hållbara kvaliteter. Hittills har det varit svårt att få tag på här i Sverige. Vi hoppas på bättre utbud i framtiden. Flera av våra väverskor har åkt ner till Frankrike för att få tag på bra lin.

Vi är därför tacksamma för alla initiativ, som göres i vårt land för att få fram ett fint, bra lin i hög klass.

Ruth Jacobsson, sekr i Dragsnörena

Oljelinodling kan bli en verklighet igen!

Jan Lindberg, Värmdö, som också odlat lite spånadslin i år.

Huvudidén med att använda både halmen och fröet på linplantan är från början Tore Denwards. Tore Denvard har efter ett antal år som veteförädlare på Svalöv AB startat ett eget förädlingsföretag Plantev AB. Jag själv som heter Jan Lindberg är en helt vanlig lantbrukare i Billebergatrakten, närmare bestämt Värmdö.

Efter några månaders marknadsundersökning har vi nu kommit mycket långt i vårt projekt. Den råpressade linoljan avsätter vi till ett Göteborgsföretag som har förklarat sig villiga att ta emot all den olja vi kan producera. De betalar då efter världsmarknadspriset, som idag ligger på ungefär 4:40 kr per liter olja. Halmen skulle vi då försöka omsätta i pappersindustrin, och vi fick ett pappersbruk att nappa på idén som sedan har hjälpt oss vidare till en pilotanläggning där man kan testköra fibern och även köra fram ett papper i mindre skala. Efter att ha frågat Lantmännen om de ville ta upp linfrökakan som en produkt i deras sortiment halkade jag in på Lantmännens utvecklingsavdelning, och då var vi fyra företag som var inblandade. När pappersindustrin, pilotanläggningen, Lantmännen, Tore och jag hade haft ett rundabordssamtal, förklarade sig Lantmännen villiga att ta hela utvecklingskostnaden för papperstillverkningen. En kalkyl gjordes upp, och med världsmarknadspriset på oljan och skogsråvarupriset på halmen fick vi en kalkyl som gott och väl kunde jämföra sig med en korngröda. Jag har i år haft en oljelinodling på 10 ha. Där har jag själv haft 5 ha och 3 andra lantbrukare tillsammans har haft 5 ha. Förutsättningarna har varit lite olika, där N-gödslingen har varierat och ogräsbekämpningen har gjorts med olika preparat. Jag har dessutom provat att blastdöda en mindre areal en månad innan skörd för att se om kvaliteten kommer att bli lidande. Med allt detta

material har vi tagit ut prover på de olika odlingarna och skall nu analysera fröet om det finns någon kvalitetskillnad. Pilotanläggningen har också fått en mindre del halm som de kan experimentera med innan de provkör på allvar.

Både Tore och jag anser att vi har kommit så pass långt nu, att vi måste sätta oss ner och strukturera upp hur framtiden skall te sig. Vi är överens om att en eventuell anläggning skall sättas upp i Svalöv, och denna anläggningen är då avsedd för fröhanteringen. När det gäller halmen har vi varit inne på spåret att lägga en eventuell anläggning i direkt anslutning till pappersbruket. Detta är dock tankegångar än så länge. Många kanske frågar sig när kan en storskalig odling bli aktuell? Det är tyvärr omöjligt att säga, men när det blir aktuellt kommer ni att få reda på det med all säkerhet. En del kanske också tänker på andra nischer när det gäller avsättningen av frö eller halm, och det finns säkert massor med idéer. I ex kan jag nämna att linfröet kan producera gel för läkemedelsindustrin, livsmedelsindustrin, kosmetikan och smörjmedelsindustrin. Man kan också använda fröet som hälsokostprodukt osv. Detta är ingenting vi kan hålla på med nu, eftersom vi måste ro iland med oljan och halmen först. Det hindrar inte att om det finns idéer ute hos någon, vidarebefordra dem till antingen Tore eller mig. Vi är alltid öppna för förslag och diskussioner.

Jan Lindberg

Rapport från linseminarium på Ultuna

Intresset för linet ökar, vilket Clas Johnssons rapport vittnar om.

Den 8 maj avhölls ett linseminarium på Ultuna. För inbjudan svarade ALA-gruppen (arbetsgrupp för landsbygdsutveckling), glesbygdsdelegationen och nämnden för hemslöjdsfrågor. Syftet med sammankomsten var att utbyta erfarenheter mellan de olika pågående

projekten på linområdet. Dessutom vill man försöka samla resurserna och undvika dubbelarbete på forsknings- och utvecklingssidan. Nedan lämnas en kort sammanfattning över deltagande projekt.

Projekt Linindustri, Högskolan Karlstad.

Målet är att hitta alternativ användning av åkermark och skapa sysselsättning på landsbygden. I Karlstad forsкас på hela linväxten. Man samarbetar med Jordbrukstekniska institutet och även med forskning inom EG-länderna. Man menar, när vi nu ska börja om, att Sveriges styrka kan ligga i att kunna bygga upp en bra struktur i tillverkningskedjan och få en jämn kvalitet. Viktigt är att använda linets speciella egenskaper och utgå från de gamla erfarenheterna.

Örebro lin

Närke är för oss välbekant som aktivt och framåt på linområdet. Deras mål är att odla en gröda i stor skala, som inte behöver ätas upp utan kan användas i industrin. Vissa försök med spånadslin har genomförts, men huvudsakligen odlas oljelin. Under 1990 uppgick arealen till 800-1000 ha. Laxå spånskivefabrik tar hand om halmen och fröet levereras till hälsokost och linoljaframställning. Frökakan går till djurfoder.

Projekt Lin 2000, Svalöv AB.

Målsättningen är att förädla lin till sorter som innehåller minst 70 % linsyra och som ger hög produktion av linfrögel, hög produktion av fiber och hög mängd presskaka. Men växtförädlingsarbetet tar lång tid och först fram emot 2000 kan vi se resultatet.

Forskningen med linfrögel sker i samarbete med Lunds universitet. Gelen lämpar sig till medicin, i livsmedel som stabilisator i t ex glass och vid bakning utan ägg.

Vissa försök med vegetabiliska oljor sker också vid Karlshamns AB.

Spånadslinsodling och beredning

Halland, Hälsingland och snart också Ångermanland håller på med spånadslinsodling i lite större omfattning. I Halland har Hushållningssällskapet genomfört försök med spånadslinodling 1988. Där studerades även rötningsprocessen. Man står nu i begrepp att söka medel för fortsatt verksamhet. I Hälsingland har inriktningen varit turism - Linlandet. Många myndigheter stödjer linet och sedan spinneriet i Växbo invigdes i våras, planeras nu utökad odling och beredning.

I Västernorrlands län planeras ett linprojekt. En förstudie ska ge underlag för eventuellt beslut om storskalig odling och beredning av lin för framställning av draglakan till vården.

Fortsatt arbete

Deltagarna i linseminariet ska träffas igen under hösten och arbeta vidare. Bl a planeras att bjuda in riksdagsledamöter och informera om pågående projekt och visa på vilka möjligheter linet har.

Sammanfattat av Clas Johnsson

Från årets lindsay i Svalöv

Betsy Persson

Lördagen den 15 september anordnades, liksom föregående år, linets dag i Svalöv. Skånelins medlemmar hade fått personlig inbjudan men annonser hade också gått ut i ortstidningarna för andra intresserade.

I Studieförbundet Vuxenskolans lokaler kunde vi få se en utställning i damast av Föreningen Dragsnörenas medlemmar. Där hade även Väwaren i Båstad ett bord med sina omtyckta dukar. Gillet Skånska Spetsar hade ett helt rum med knypplade spetsar och dukar i vitbroderi. Där visade också två knypplerskor sina färdigheter.

Ännu ett bord var fyllt av tabletter

Lindagen den 16 september

Många medlemmar hörsammade den 16 september, styrelsens inbjudan till beredningsstationen, då den skulle demonstreras. Maskinernas effektivitet visades utomordentligt av Skånelins medlemmar från Ljungbytrakten, som fullastade med lin tagit sig till Svalöv. Ortens linodlare ställde också upp med vana instruktörer som Solgerd och Sonja. Till intresset för lindagen bidrog också en utställning i Vuxenskolans lokaler, där det visades ypperliga linnevävnader av damast - Gunnel Mårtensson, Hammar, dräll - Anita Kristoffersson, spetsar - Gillet Skånska spetsar, Kristianstads läns hemslöjd, gamla linnevävnader och broderier - Eva Eskilsson, moderna vävnader och kläder - Kerstin Jonsgården, Kerstin Sjögren, Stene Gård m fl. Linutställningen besöktes av 300-350 personer, som också kunde dricka kaffe och se linfilmen.

Styrelsen har i sin strävan att utveckla linodlingen och linhanteringen i Skåne försökt att under året:

- Stimulera till mellanskalig linodling samt intressera linkonsumenter att rycka sitt lin på dessa odlingar.
- Sprida kännedom om beredningsstationen, som skall underlätta arbetet för den som vill bereda spånadslin.
- Ansöka om ekonomiska medel, anskaffa bättre utrustning samt följa utvecklingen på olika områden i linhanteringen.

Styrelsen har för att planera och genomföra sina uppgifter samlats 5 gånger nämligen:

19 januari	Bjärsjölagård
18 mars	Öllsjö, Kristianstad
11 maj	Svalöv
16 augusti	Brösarps ängar
8 november	Bjärsjölagård

Styrelsen riktar ett varmt tack till föreningens medlemmar, som visar ett stort intresse för föreningens uppgifter och som genom sitt medlemskap stöder verksamheten.

Svalöv och Borgeby i mars 1990

Styrelsen för Föreningen Skånelin

Från årsmötet 1990

Projekt lin tjugohundra

I ett projekt på Svalöv AB, under ovannämnda rubrik, kommer Bengt Uppström och hans medarbetare att under några år framöver, forska och ta fram en linsort med unika och allsidiga egenskaper, det sk totallinet. Man har lyckats få fram en linsort med 70 % linolsyra (fleromättad fettsyra) och likvärdig med den solrosolja som man importerar. Också när det gäller linfrögel - den klibbiga olja som ansöndras från linfröet ligger man långt framme i den internationella konkurrensen. Linfrögel används inom läkemedels- och livsmedelsindustrin samt som bas i kosmetika. Restprodukterna - fibrerna kan med fördel användas som bindemedel i spånplattor.

Kanske är det på frösidan som linet får en renässans i Sverige, och kanske blir linodlingen på sina håll ett alternativ till nerlagd jordbruksmark. Förutsättningarna att odla lin av bra kvalitet är goda i det skånska klimatet. Att forskningen med tonvikt på frölin skulle förpassa spånadslinet ner i glömskan behöver man inte oroa sig för menar man på Svalöv AB, forskningen ger linet en generell lyftning, som också Skånelins medlemmar med sina intressen tjänar på.

Om linodling i Halland berättade Henrik Andersson från hushållnings-sällskapet och visade en intressant serie diabilder från odlingarna -88 och -89. Syftet med projektet är att undersöka förutsättningarna för stor-skalig odling av långfiber med hög kvalitet. Vi återkommer med referat angående Hallandsprojektet.

Odlingsanvisning för spånadslin kan rekvireras av Kirsten tel 0418-603 03 eller Eskil tel 0418-625 10
